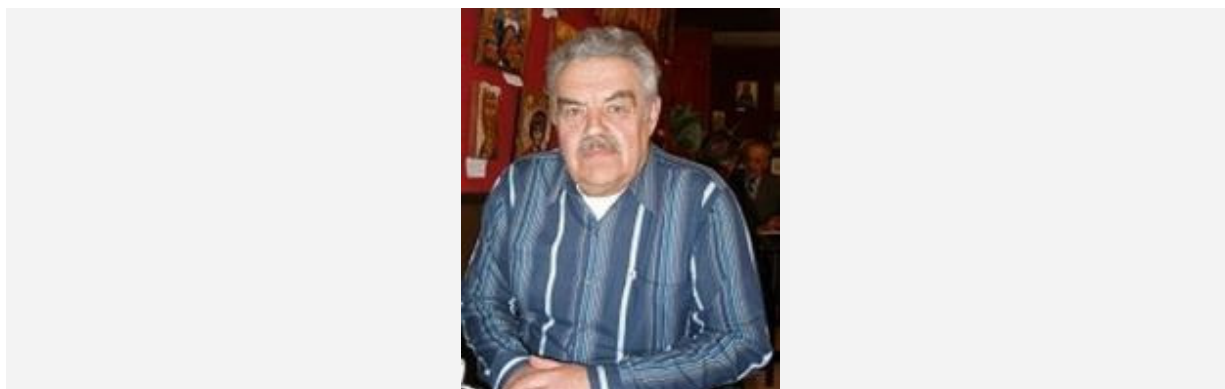


DR. SZÖLLŐSY TIBOR:



A Magyar Írószövetség tagja. Neve leginkább közíróként ismert a kárpátaljai, illetve magyarországi olvasók előtt. Az eddigi könyveiben napvilágot látott esszéi, tollrajzai, kisprózái csak Kárpátalján születhettek meg. Témái a szülőföldből táplálkoznak.

Eddig megjelent művei:

A kígyó önmagába mar
A platánoknak örökké élni kell!
Áthallatszik a harangszó
Hollósy Simon Máramarosban
Teccő nekem ez a hely / Técső-mondák és tények tükrében /
A Técsői Református Egyház története
Kárpát-medencei magyar paletta
Kárpátaljai karcolatok / humoros írások a régi világból /
Ki a Tisza vizét issza... / máramarosi mondák és tények /

Boldogtalan békeidők

1956 őszén megváltozott a Tisza-parti kisváros lakóinak hangulata, amit mi, iskolások is észrevettünk. Mintha mindenkinek halaszthatatlan dolga akadt volna. Az emberek pókerarccal siettek, nem álltak meg egy „Hogy vagy”-ra, a kézfogások elvetéltek a karlendítés indulásakor, az üzletekben nem cseréltek mosolyt, a piacon is csak a kóbor kutyák ódöngtek. Szinte senki sem ment látogatóba s nem is várt vendéget, vakító volt a nappali szürkeség, fülsiketítő a hangos hallgatás és a néma panaszkodás.

Szüleim ingerküszöbe is nagyot zuhant: a legkisebb botlást az addig sosem tapasztalt fenyítés követte. Megtiltották a baráti látogatásokat. Nem volt szabad rádiót hallgatni, ám ha mégis, akkor

a lelkekre kötötték, időnként szinte rimázkodtak: nehogy beszéljek a hallottakról az utcán vagy az iskolában, mert akkor elhurcolják őket, és árván maradok. Estéknként, mikor végérvényesen eluralkodott a sötétség és a csend, kulcsra zárták az ajtókat, lekapcsolták a villanyt, s a hallhatóság alsó szintjére parancsolva az éter hullámain a rádióhoz tapadtak. Édesapám elkeseredve reagált a hallottakra: „... Mikor jönnek már azok az amerikaiak? ... A muszka tankok legyilkolják őket.” Hallottam édesanyámat is, aki sírással küszködve közbeszólt: „... elhurcolnak minket is... bosszút állnak... mi lesz velünk...?”

Másnap hiába próbáltam kiolvasni valamit a szemükből. Az éjszakai keserű kifakadás után sehogy sem értettem, miért van az, hogy édesanyám reggel vasalt pionírnyakkendőt köt a nyakamba, s többször megismétli, nehogy levegyem, nehogy összepiszkítsam, legyen a nyakamban, míg haza nem érek. Az iskolába is elkísért, szorosan fogta a kezemet, és várt a tanórák után is, hogy hazakísérjen, mialatt szaporázta lépteit.

A városka hangulata beköltözött az iskolába is. Közkedvelt tanítóink és tanáraink, azok, akik már szüleinket is tanították, akik a régi világból maradtak, rosszkedvűek voltak, óráik megfakultak, sokan kialvatlanul tébláboltak. A magyartanárnőnk azonban ragyogó hangulatban tartotta meg az óráit. Senkinek sem adott elégtelen, vagy rossz jegyet, viszont minden órán felkérdezte a házi feladatnak adott Talpra magyar-t és a Szózatot. Az a diák, aki meg is értette a versek mondanivalóját, csillagos ötöst kapott. Éva néni megsimogatta a fejét, majd megkérdezte:

– Ugye, érzed is, nemcsak érted, mit üzent a költő?!

Nem szerettük az osztályfőnökünket, aki egyike volt az újaknak. Magyarul sem igazán tudott, s a hivatalos, tanrendi osztályfőnöki órákon kívül az oroszórákból is – nem bántuk éppen – lekanyarított tíz-tizenöt percet, hogy törődjön a nevelésünkkel. Úgy emlékszem: ezek az órák, meg a plusz tizenöt percek üresjáratok voltak, mert általában és merőben mást mondott, mint amit otthon hallottunk. Azokban a napokban különösen aktív volt: hálátlanoknak, bűnösöknek, gyilkosoknak és fasisztáknak nevezte a magyarországi magyarokat, miközben feltette a kérdést:

– Nektek mi a véleményetek? Mi az, ami Magyarországon mostanság végbemegy? Otthon melyik rádiót hallgatjátok?

Persze senki sem válaszolt: jól a fejünkbe véstük a naponta elismételt otthoni intelmeket. De nem csak emiatt nem kedveltük, hanem azért sem, mert kiadta a parancsot, hogy készülni kell az őszi járási mezőgazdasági kiállításra. Ennek a Patyomkin-rendezvénynek, ami hat-nyolc nappal az októberi szocialista forradalom esedékes évfordulója nyilvános megünneplésének napjai előtt vette kezdetét, a városka főutcája adott otthont. A járás minden kolhoza bódékat húzott fel, kipingálta, jelszavas plakátokkal aggatta tele, és mutogatta az átlagot jóval meghaladó méretű zöldségeket-gyümölcsöket. Lehetett kóstolgatni, bámolni, és szinte kötelezően, csodálkozni, dicsérni. A bodegák homlokzatán olvasható volt a kiállító neve, általában a pártvezetők kinagyított fényképeinek holdudvarában. Az építmények hézagait büfékkel tették tartalmasabbá, ahol is süttekkel, főttékkel, no meg az elmaradhatatlan vodkával és borral kínálták az érdeklődőket.

A kiállítás zárónapján, november 7-én a bódék sorfalai között vonultak fel a tömegek a vörös tribünön sorjázó még vörösebb előjáróik előtt. A kevésbé tudatosak már menet közben elmaradoztak, vagy visszazállingóztak a bodegák közé, hogy számtalan áldomást igyanak a számtalan felszólaló egészségére, miközben próbára tették a környező talaj szűrő- és befogadóképességét.

A mi szerepünk ebben a szemfényvesztésben áldatlan volt, ugyanis osztályfőnökünk férje elnökölte a városka kolhozát. Ezzel a posztal háborús érdemeit méltatták, viszont nekünk, azaz szüleinknek kellett feltölteni a Kommunizmus útja nevű tákolmány polcait. Ki volt adva a parancs: a megadott napon túlméretezett terményeket, többnyire takarmánytököt, cukorrépat,

káposztát, karalábét, kukoricacsöveket kellett vinni az iskolába. Osztályfőnöknők elfogadta a nagyobb fejű hagymát, a kövérebb sárgarépát, petrezselymet is: azok a pincéjébe kerültek...

Szerencsétlen szüleink, közeli és távoli rokonaink dohogtak, de teljesítették a feladatot: volt, aki a közeli faluban vásárolta meg a relikviákat, és nem mertek semmit hozzáfűzni.

Míntha összebeszélünk volna, majdnem mindenki tököt hozott: hatalmasakat, sárgászöldeket, s néhány süttőtököt, valamint cukorrépákat. Osztályfőnökünknek nem nagyon tetszett a monoton gyűjtemény, de örömmel gondolt arra, hogy a nagy tökökkel teletömheti férje kolhozának vitrinjeit. A gyűjteményt annak rendje-módja szerint elszállították, hogy majdan viszontlássuk a hivalkodás színpadán.

November 7-én már a kora reggeli órákban felsorakoztunk iskolánk udvarán, ahol az igazgató, a helyettesei, valamint osztályfőnökünk kínos pontossággal számba vette a hiánytalanul megjelenteket. Néhány társunkat arra utasították, hogy azonnal kerítsenek komszomjelvényt és tűzzék ki, illetve kössék nyakukba a háromszögű kendőt, mert azok hiányoztak.

Zászlókat, emblémákat, plakátokat nyomtak a kiválasztottak kezébe, majd az elhangzott parancsszóra, idomított nyájöszönünk látható megnyilvánulásával elindultunk a főutca felé, ahol – a bódék sorfalai között – elfoglaltuk az iskolánk számára kijelölt szakaszt az egyre nyújtózó sorban, miközben pattogó indulókat, jelszavakat és mondatokat zúdítottak ránk a villanypóznákra aggatott hangszórók.

A kissé meglazult sorok pontban tíz órakor katonássá egyenesedtek, mert felcsendült a szovjet himnusz, ami a felvonulás kezdetét jelezte. A befejező akkordok után a Ballal indulj! felszólítást követően megmozdult az emberhernyó és ebben a pillanatban – szintén a forgatókönyv szerint – megnyíltak a kiállítás pavilonjai.

Aztán hirtelen és váratlanul megtorpant a menet, az óvatlanok egymás sarkára léptek, meglökték társukat, egynéhány zászló, plakát megingott, némelyiket elejtette cipelője, a rezések egyike-másika kokast fújt. A pillanatnyi csendet és tétovázást követően futkosás vette kezdetét, innen-onnan kiáltás hangzott, de nem a megszokott, a pártot és a forradalmat éltető és dicsőítő jelszavak, hanem valami szokatlan, kibogozhatatlan.

Néhány perc telt el, mígnem egyre több és több milicista, majd katonás polgári személy sietett a sorok mentén és odarohanva a bódékhoz szinte kiáltva utasították az ott-tartózkodókat az azonnali zárásra, amit azok értetlenül, ám megkérdőjelezhetetlenül teljesítettek.

Nem értettünk semmit, ám a menet elejétől visszatérő igazgatónk és osztályfőnöknők halálsápadt arcáról és rémült tekintetéből sejtettük: valami nagy baj történt.

Tíz-tizenöt perc elteltével újra rendeződtek a sorok, és az oszlop elindult a Lenin tér irányába. Amikor odaértünk, furcsamód nem kellett megállnunk, nem kellett felvennünk a megszabott alakzatot, hanem a jelenlévő egyenruhások és bőrkabátosok ideges terelő mozgólataitól kísérvé elsiettünk a díszemlény előtt, visszatértünk az iskolaudvarra.

A tantestület tagjai, élükön az igazgatóval, helyetteseivel, és természetesen főnökasszonyunkkal csapongó ideggubancok voltak: jártak-keltek, vagy inkább futkostak, kezüket tördelték, ráncigálták a közelükbe tévedt tanulókat, hol ordítottak, hol hangjukat vesztették. Mi pedig álltunk, ácsorogtunk, mert az volt a parancs, hogy utasításig nem hagyhatjuk el iskolánk területét.

Úgy másfél óra elteltével több bőrkabátos érkezett. Lehettek vagy haton. Bevonultak az iskola épületébe, maguk előtt terelve a tanítóinkat és tanárainkat.

Talán két óra hosszat tartózkodhattak benn, miközben mi már egyre türelmetlenebbül tébláboltunk. Észrevettem édesapámat a kerítésen kívül toporgó szülők között, odamentem. Markáns arcán némi mosolyfélét véltem felfedezni.

– Megvárlak, fiam. Légy türelmes, majd mindent elmesélek, ha hazaértünk. Ha kérdezni fog bárki, ne tudjál semmiről semmit!

Aztán ötösével szólítottak, de mindegyikünket más-más tanterembe kísérték, ahol a bőrkabátosok vártak, majd kérdezősködtek: Láttunk-e idegeneket a városban az előző napokban? Mit mondtak tanítóink a magyarországi eseményekről? Hallgatunk-e otthon rádiót? Szeretjük-e hazánkat? Ki hozott takarmánytököket az iskolába? Kinek az utasítására tettük? Szeretünk-e furnifaragni? Meg ilyesmiket. Én azt válaszoltam: idegeneket nem láttam, rádiót nem hallgatunk, a magyarországi eseményekről otthon nem beszél senki, a takarmánytököket meg a többit mi hoztuk osztályfőnökünk utasítására.

Végezetül a vallatónk füzetlapot tett elém és rám parancsolt, hogy nyomtatott cirill betűkkel írjam, amit diktál: ***Éljen a nagy októberi szocialista forradalom 39. évfordulója! A szovjet hadsereg a béke őre!***

Oda kellett írni még a nevemet és a laccímemet is.

Tenyérizasztó procedúra volt, amit a diktáló cinikus mosolya tett még kínosabbá, mert bizony hadilábon álltunk akkor még az orosz nyelvvel, és az eljárás is fokozta a szorongásomat.

Elcsigázva, éhesen értünk haza a sűrűsödő homályban. Igyekeztünk, mert figyelmeztettek, hogy nem szabad este kimenni a városba.

– Éppen a Kommunizmus útja kolhoz pavilonja előtt várakoztunk, mikor a himnuszt játszották, és onnan indultunk volna annak befejeztével – mesélte az édesapám. – Amikor elhalt az utolsó hang is, kinyíltak a bódék ajtói. Kezdetben egyvalaki, majd egyre többen hördültek fel, és mutogattak a stand irányába. Odanézttem, vagyis néztünk. A kinyílt deszkaablak mögött egy hatalmas tök ringott felakasztva. Azaz már nem is tök volt, hanem egy halálfej, amelyeneket ti is faragtok, meg mi is faragtunk betakarításkor egymás riogatására, szórakoztatására: üres szemek voltak, nem volt orra, képtenyérszájából hatalmas tépőfogak meredeztek. De ez még semmi! A tök tetejére kartonlap volt erősítve, amelyen nagy, nyomtatott cirill betűkkel ez állt: ***Ruszkik haza! Szabadságot a magyaroknak!*** Édesapám itt elérzékenyült, nyelt kettőt-hármat, majd folytatta, de inkább hangosan gondolkozott: – De jó volt látni... Öröm volt olvasni...

Sosem tudták meg, ki volt a tettes. Mi napokig nem mentünk iskolába, rendkívüli szünetet hirdettek. Egy hét elteltével, amikor újraindult a tanítás, már nem találtuk az iskolában az osztályfőnöknőnket. Érdeklődésünkre az volt a válasz, hogy férjével együtt áthelyezték más vidékre.

Éva néni az egyik irodalomórán az étkezésről beszélt, és mosolyogva mondta: ismeretei szerint a takarmánytököket a disznók kedvelik, ám próbaként főzeléket készített belőle és nagyon-nagyon ízlett. Ezek után beiktatja az étrendjébe.

Otthon elmeséltem az Éva nénitől hallottakat. Szüleim mosolyogva néztek egymásra. Ez volt az első őszinte mosolyuk azokban az őszi, keserű hangulatú napokban.